

درگاه

اون بش کونده بر نشر اولنور علم و صنعت مجموعه سی

برنجی سنه: ایکه نچی جلد

نومرو: ۲۳

۲۰ مارت ۳۳۸

تورک تاراجی تېښتې

اسکی تورکلر ده طبابت

دوقور کله سی تورکجه ده «اناساغون» مقلیدر. بوندن باشقه «اوناجی» اسمی ده عین معناده قوللا. نیلیردی. «اوت» کله سی علاج مناسنه کلدیکی ایچین بو اوت اسمندن چیقان «اوناجی» ییده بوکون اجزایی مقابلنده عدایده نیلیر.

خاق آره سنده بوکوک برغنه مظهر اولان بو دوقورلر مملکتلریده چیقان آغاچ کوکاردن، وسائر شیلردن علاج یایدقاری کبی همجوار مملکتلردن ده علاجلر کتیردیرلردی. «عمود» افندی هنددن کتیریلرک تورکار آره سنده آیریمه براسم طاقیلان علاجلر ذکر ایدیلور: ارغوه، بفا.

یارغانی وساقی قیرمزی اولان «بزنج» دینلن اوت ده علاج ایچین قوللانیلیردی. کوز آغریسی ایچین ده «جنشو: Djahcho» اوتندن و «افلو» آغاچی یمننک قیوغندن ایکی نوع علاج یایلیر. قارین آغریسنک علاجی ده «اکیر: Enir» اسمنده کی اوتک کوکیدر.

شیش ایچین «قوندوز» اسمنده کی بر اوتدن علاج یایلیرق اوزرینه سوررلر بوکا «کاکش: kakuch» نامی ویرلردی.

تورکار، پک جوق سودکاری واک جوق قولاندقاری آتلی سنده خسته لاندینی وقت علاجلر یابارلاردی: آتک. قارین آغریسنی «انکدوز» اسمنده کی بر اوتک کوکی ایله دیندیرلر.

بولردن باشقه تورک دوقورلرینک اعمال ایتدکاری بر نوع مسهل واردرک بوکا «جری: Djurni» اسمی ویریلور.

تورکار ده طبابت اسمکی قوملرک اک چوغنده اولدینی کبی برعام حالنده دکادی. اولر تجربه نتیجه سنده بعض علاجلر یابارلردی. تورک دوقورلری مختلف واسطه لرله خسته تدای ایدرلردی. آغاچ کوکاری، یارافلر وسائر قولاندقاری کبی «انک» اسمنده برقوشک یاغیه ده علاج یایلیردی. بو یاغ حقه ده عمود افندی «مذکور یاغ انسانک آووی ایچنه سورولسه او بر طرفنه کیر» دیور. چوققلرک بوزلرنده چیقان چیلانلر ده زغفران وسائر قارشیدیرلار «آت» آتله آتله بر علاج استعمال اولور.

ملی اوبونلر

ملی تورک اوبونلری حقه ده عمود افندی بزه پک قیمتدار معلومات ویریلور:

تورک چوققلری مساعد بر یرده آرقداشلرله جویر اوینارلر و اوبون ایچین برچوقور قازارلردی. بوکا «اتلک» آدی ویریلور.

چوققلر برحلقه تشکیل ایدرک ایچلرندن بری

باشقه بو صاف قایدان قیزده بسله دیکی نیلری سوله بور، مکتوبده ناولدینی ده ییلور. شیه سزکه قایدن والسنه بزم حقه زده بر توصیه نامه در.

— بلکه ده... کیم نیلیر؟

— دکلی یا؟ اتمک که سنک کبی ای بر آده حکومت فضلله اذیت ایتمز، آز بر زمان ایچین نفی اغشدر.

کچ قایدن اسمی ذکر ایدرک اوقادار خوش سوله شدی که صار میلدم، پوره کم شفقله دولدی. مکتوبه عاند کشف و تخمین دوغرو اوله ییلیر دیه ده سوشدم. بر برلری تکراردر آغوش ایدرک جاکردی، آرتق شیرسینلر دیه آغانمی قوتله ووردم و باغیردم: — بکا بالسه کز آ، یاورولرم، کیده بوتون آتشلرک سونه سی ایچین امر وار. هایدی اطفأ سزده لا، باکزی سوندورک، باقیم!

لامبای سوندوردرلر. مکتوب چوققلری کبی قارا کفده کوه زه لک ایدرک کولوشدکاری ایشیتدم. پاپوش ایله اجه کوه کزیده دولاشقه باشلادم. بوتون مدار ییلدیزلری، کوجرک آبار کبی کیشله مش دوروردی. بده تازه وصاف قوتان هوا یی تنفس ایدرک اوییلدیزلری سیر ایدوردم.

کندی کندی ده دیوردم که یاورو جاقلر شیه سز حقیقی کشف اغشدرلر و بوی نشئه لندیریلور. بش دیره کوردن بری هر حالده فکری دکیشدیرمش، بکاده مکتوبه توصیه اغش اولمالیدر. ایچین بویه اولدینی آکلایموردم. چونکه حکومتنک برچوق ایشلرینه اصلاح ایلرمدی. آکلایمقله برابر، سببی بیلده دن، تخمین کبی اولدینی طن ایدوردم و غمون اولوردم.

اوطمه ایندم، همان اسمکی البسم آلتنده دوران مکتوبه باندیم. شیه دی باشقه برچیره کوستوریدی؛ بکا بویه کادی که کولیسوردی. مهرلری پنبه کورونیلوریدی. خیزی اولدینغه شیه قلاادی واکا مجانه بر اشارت یایدم.

بوکا رغماً البسمی تکرار اوزرینه قایدیم، جانمی صیقوریدی.

بر قاج کون مکتوبه باقنی دوشوغدنک، نشئه لیدک. برنجی عرض درجه سته یاغلاشجه هیچ قونوشماغه بغلادق.

برصباح اویاندیم زمان کیده هیچ بر حرکت حس اغیره ک اولدینغه حیرت ایلدم. دوعروسی سولک لازمکیرسه اوقوم پک خفدر. یایا اولدیندن کوزلری آچدم. راکد بر ساحه ده، بر درجه عرض و ۲۷ درجه طولده بولونیلوردم. دکیزسود کبی ایدی. آجیلان بلکلر بوش بالور کبی دیره کاره یاپیشه رق دوشوریدی.

یان کوزله مکتوبک بولندینی طرفه باقورق «داها سنی اوقومغه و قتم وار» دیدم. آقشامه، کونشک غرویه قادار بکلدم. غایت اوقومق ایجاب ایدوریدی: ساعتک جانی آچدم، خیزله مهرلی امیری آلدم.

مابعدی وار

آلفره دروینچی

یاسنده کبی ایترو واکا «ایتیش، ایتیش» دیر. اوده یاسنده کبی ایترو عنی کله لری تکرارلر بوسورتله سولک چوغره قدر بوحال تکرار اولور.

آشیق اویونکده پک اسمکی اویونلر سندن اولدینی اوکره نیورز. بو اویون ایوم آناطولیده تورک چوققلری طرفندن اوینانیلور.

«منکیز، منکیز» یعنی «بویوز، بویوز» اسمنده براویون دها واردر: چوققلر چالک کنارینه اوطوردرلر. ایچلرندن بریسی «بویوز بویوز» دیر. دیگرلری هپ بر آغزندن «نه بویوز» دیه صوردارلر. اوده برر برر بویوزلی جوانلرک اسملری صایغه باشلار. هر اسم سوله تخته دیگرلری طرفندن باغیراق تکرار اولور. اسملری سولدن چوقق بوسایدینی بویوزلی جوانلر، یاننده بعضا بویوز سزلی ده سولر اووت هرکیم بویوز سز اولان حیوانی بویوزلی حیوانلر ده یایدینی کبی تکرارلرله اونی صویه آتارلر. چوقق مودن چیقچه اویون یته باشلار.

«قراغنی» دینلن بر اویون دها وارسه ده عمود افندی بو اویون حقه ده آقشاملری چوققلرک اوینادقاری سوله لرک فضلله ایضاحات ویریلور.

«یلکنو» اسمنده قیز چوققلرینک اوینادقاری شیه دیکی صالنجاق اویون ده اوزمانلر اوینانیلوریدی. عمود افندی ائرنده یته صالنجاق اویونی اولارق «چنکلی، منکلی» دیه براسم دها ذکر اولونیلورسه ده بز بو اویون اسمنک صالنجاق اولدینی قناعتنده یز. (کچیره اویون) آتله براویون دها واردر: طوبراق اوزرنده قلمه شکنده درت چیز کی چیزیلر. یعنی صراحی یچمنده خطار رسم اولور. صوکره بوکا بر دانه قانی یایلیر. بونک ایچنده فندق و یاخود بیلرله اوینانیر.

قیز چوققلرینک ایوم «پک اویونی» آدینی ویردکاری اویون ده اسکیدن (قدرجق) اسمنده ایدی.

صرب

فطرتاً محارب اولان تورکار حربده پک یارارلرلر کوستورلر، دشمنلری شجاعتلرله بیلدیرلردی. تورک حربدن ذره قدر چکینه زدی. بیلده از بر عزمه حرب ایدن تورکار دانا ای مانورلر یابارلر، دشمنی مغلوب ایتنک هر دورلو یولاری بیلیرلردی. تفنک کله سی او زمانلر تورکارجه معلومدی. لکن طبیی - پک ابتدائی بر حالده بولونیلوریدی: ایچی بوش بر آغاچه یعنی پورو شکنده بر نخته ایله قوشلر کوجوک کوجوک دانهلر آتارلردی: ایوم بعض چوققلر ده «یاغلانچ» نامنده بواسکی تفنک عینی کوردیم. بو تفنک عیوم تورکار آره سنده مستعمل دکادی. بو کله یه ساده «جکی» لفتنده تصادف ایدیلور.

تورک یاباری دمیردن یایلیردی. مع مافیه پک اسمکی زمانلر ده قوللانیلدینی محقق اولان نخته یابارده کولردی. بولر «یتن: yeten» نامی ویریلر.

بانی مننك

۲

سليم آغا اوگده ، بز آرقه سنده برر برر
مردونه اونى تعقيب ايديوردى . مردون برتوبيه
شيدريدوردى . آنده كى چيراي بزه بول كوسترمك
ايچون اينديروب قالدبردخه ديوار اوستنده كولكه
لرمن قارماق ايشيق اوينا شيوردى . كندى مزي صوفاسى
بر یرده بولدى . اوگده بر قاپو آچيلدى . هان
ايچري به عجليله كيردك . اودانك ايچي كوشده
اوجانده يانان برقاق اودونله برآز آيدى قدى . برر
كوشه به ايلشك .

دوقور درين بر « اوخ ! » له كندى آندى .
سليم آغا اوجانده كى آتتى دوزهلدى . اوجانك
اوستنده دوران تنكه برلاباي ساللادى ، سوگرا
شيشه سنى سيلمكه اوغراشهرق : « اسكيدى بو اوداده
بونك كى سىكن اون لامبا واردى ... » ديدى .

دائما جنكجي اولان توركار دشمن استيلاسى
آنده شيزلردن چكلكارى وقت وطنلرني قولاي
قولاي ترك ايتزلر ، دشمن بك چوق بيله اولسه
اونلره هپايه مغلوب اولورلردى . شهرلك ايكوكسك
بربرنده مناره شكند « قزو ويا قزو » ديلن
نخته كوچوك برينا ياپارلر ، دشمن ياقلاشجه شهر
اهاليسنه خبر وبرمك ايچين بونى آتشلرلردى .

جنكارك « اولكر : ulker » ديلن بر حيله
حربه لرده واردى : اردو برطاق كوچوك فرقه لره
آربيلر . دشمنه بالكر بر فرقه كوزوكوردى .
قارشيلرنده كنك بك آز اولدينى ظن ايدن دشمن
حربه باشلانجه ديكر طرفلردن اور فرقه لر بربرنه
ميدانه چيقار ، دشمنى صوك درجه شاشيرترومغلوب
ايدردى .

جنك كوشنده توركار آره سنده قهرمان طانيان
انسانلار االزنده قهرمانلنى مشر صيرقلر بولنديرلر .
بونك اوجنده بر ايبك پارچه سى بولورسه اوكا
« بتري : Betree » ديدردى . بو قهرمانلر بعضاً
يابان اوكونيك قويروغنى ده قيصه برضراق اوجنده
طاشيرلردى . بو قهرمانلر علامتلك اوچ دانه اسمى
اولدينى اوكره نيورز : برچسم ، بتري ، بچكم .
توركارده اردو تشكيلاتي منتظم برحاله ايدى .
هربر نفر ك اسمارى مضبوط اولدينى كى اردويه
توزيم اولان ارزاقده آبرجه دفترلى اولوردى .
بو كى دفترله « شى بيتيكي » نامى وبريلر .

حرب ائشانده كيجه لرى ، دشمنك كوزجيلرني ،
قرا قوالرني ياقلاق ايچين سوارى آلايلرى واردى .
بو كاده « طونقاق » آدى وبريلور .

حربه حربه لك ، بايرقلرك اوچلرنيه ايبك
زلر آصارلردى ، كه بونك اسمى ده « تنكك : tenkuk » در .

مصطفی نام

هيچ بربرنده اونك بوسوزنه قولاق آساجق لانت
بو قدى . باقم ، دوقورك كوزلرى قابايلدى .
دورتم ، سياكينه رك قيه يلدادى . سليم آغاشيدى
شيشه ي اولدخه تيزلهش ، لامبا يده اوجاندى ياقدى .
اودانك ايچنده كى هوا تيتيره رك بو غازك اولو
ضياعى اطرافه داغيلدى . بيك اعتنايله رافده برينه
لامبا قونولدن سوگرا . « برجام پارچه سنده اسكيدى
اللى مثلى وبر ، اوده آدام غللى بوق ... »

بزه سلام وىردى « خوش كادى بگرا ! » ديدى .
خوش بشدن سوگرا ديشارى چيقدى . بز اسعدله
نه به دالمشديق ، بيلمم ، قاي آچيلدى . بزماه كلن
كوياو ايچري به كيردى . ديشارده كيجه نك آيازنده
ايجه قاش تيتيره تيتيره اوجاغه ياناشدى . « خيئرلر
بابا ! » ديدك . ديشارده كى صووق آكلادى .
دوقور بونى دويدخه اوجاغه برآياق داهايافلاشيور ،
برآزدها بوزولوردي . نهايت دايانامادى : « صوص
دونانج ! » ديكه مجبور اولدى . كوياو « بورانك
گوزنده كى صووق قيشين اولاز » ديدى ، سوزيني
كسدى .

هم ايصيور ، همده دوداقلى آراسنده برشى
ميريلديوردى . سليم آغا كيردى ده صوصدى ،
و « بوور آغا ! » ديه اوجاق باشندن چيكيلدى :
او صاحبي آب آشكار كورونيوردى كه متأثردي .
باسكه دورغون بر آكمدي ، فقط حائنه بر تأثر
كوزوكيور ، بونى اظهار ايمكه كندى زورليوردى .
صبيتمز كونك وقته لرينه دوندى ده برقاق سوز-ويش
بيلدك .

*

اورتادن صوفرا قالله لي ابي اولشدى ، سوزمن
يتش ، سويله چك لافيردى آرايور ، بولاميوردي .
دوقور ، چيفلكك ايشارينه دائر برشاوره زمينى
آچقه چاليدى .

سليم آغا ، باشنى ساللايهرق ائنده سارمايه
چاليدىنى توتوندن كوزلرني قالدبردى « نه چيفلكى
بك ! ... آدى چيفلك بويران او طيله ايكى دكرمن
خرايه سندن باشقه برشى بوق ! » ديدى .

هيچ يوزينه باقم ، بزماه برابر كان كواوده
اونى تصديق ايدهرك متوكلى باشنى ساللايوردي .

برديقه صوصدق . سليم آغا توتونى صارمىش
اوزانوب اوجانده يافتدن سوگرا : « اسكيدى بو
اوداد ياناشه لر ، كويولر ياتاردى ، مسافرلر ايچون
كوشكك يانده كيش بر اودا واردى كه بك افندى
اشيلرني استايولدن كيتيرمشدى ... شيدى هر
مسافرى بو اودايه آليورز . خوش مسافرده سزك
كى آيده بيله براوغرايور ، نرده واسكى زمانلر ! ... »
بايلدى كه سليم آغا بولرى سويلر كن يوردي
شيشيوردي . سسندم . كيم بيلير نهدن ؟ بر قيرشلق
واردى . او قادار آچلمشكن بو حالك سيدنى صوردم .
ايچنى چكرك « اوزون ... باش آغيدير ! »
ديدى . اصرار ايتدك . نهايت راضى اولدى وبزه
شويله جه آكلادى :

درگاه

« بوجره اكده دوندم ، بوراده بو يودم ، الله
نصيب ايتديه اونك خرايه سنده جان وبره چكم .
قدر ... كيم بيلير طوبراغمز نره دن آلمش ؟ ...
قايچ كره بورادن اوزافلاشيدى سمن هسندم كوكله باباي
كومديكم مزاراغه باغلى ، بنى بورايه چكردى . ظن
ايدىوردم كه اورلرده اولورسه ، كوزم آچرى كيدچك .
برمه راحت ياتاميه چمن . اما او زمان بنى بورايه
باغلايان بورانك شايكيجى دى ؟ هيچ ايمم . شيدى
سالا باقوش كى تونه ديكم بو خراب يورددن آبريلاچمن
ديه ايچم تيتريور . بوكون بويله اولورسه او وقت
هايدى هايدى ... »

بورانك كهالنى بكا بابادن قالدى . بو بوك بك
افندى بابامك آتسي ائنده بو يومش ، داديسى چوق
سوده رمش .

بن اونك زمانه يتيشدم . حتى بابامله بو بوك
بك برار اولمشلر ، عين سنده چولوق چوجوق
صاحبلرى اولمشلر . بكك ايلك وصوك چوجونى خام
افندى اولدى . ايشته داهالا حالا اونك ايچون بورايه
« خاك چفلكى » ديورلر . بك افندى زمانده كى
چيفلك بر غالىدى . بونى آكلاننى نه ممكن ؟ ...
حالا اختيار كويولر واركه بكك اسيدنى آرلرنده
سويلشمكه وقت كچرلر . بو بوكك اولدكن سكره ايشلر
بر از طاساركي اولدى . چونكه خام بكيله برار
ديشارلرى دولاشيور . بابامله بن اونلرك بوتون
ايشلرى المزه چاليشر جابالاردق . آرا صبراكلور .
لردى : بوده با ايكى مأموريت آراسنده كى فاله ويا
قيصه براذن مدتدن عبارتدى .

اونلر كادىكى زمان چيفلكه باشنه بر حيات ،
نشته كايوردى . هله كوچوكلر . . ايكى دانه . مينى
مينى قيز چوجونى . بولرى بن كورديكم زمان چيلد .
براقچدم . چونكه ايكيدى ده استايوله كورديكم
بيكلر كى . اولاي بنى ياديرغاديلر . فقط كيت كيده
اويله احباب اولدق كه ...

بولده ايشه كيدركن ويا نالاده ايش باشنده بكن
بنى كورديلر دلى اولورلردى . اونلرك بوتون آرزو .
لرينه خدمت ايدن بندم . دوگنه بن پنديردم .
قوزولره اوينا مالرينه بن اذن وبرر ، كچى ياورولرني
بن ياقالار لارينه وبردم . اونلرى آرابيه پنديرر ،
كوى دوكولرينه بن كوتوروردم . اوپون ، اكانجه
دينيجه بن خدارلر كايوردم . حتى بو يوزدن بر كره
داها خام افندى ايله استايوله كيتمكه مجبور
اولدم . ابي اوراده قالم . سوگرا بوراده بابام
خسته لندى . بنى بولاديلر ، كادم . بابام اولدى .
برداها بن بوراي ترك ايمدهم . اونلرده ذانا بورايه
كله مكه باشلاشلردى . هان موسم موسم بن پارالرينى
كوتوريور ، باقه به وبريوردم . آرا صبرا برمكتو .
برلى كلير ، اوقادار . خام افندى بو مکتوبلردن بريله
بكا كوچوكارك تصورلرينى بولامشيدى . جالا او
رسيله باقار آغلارم . اوزنمى تولىورم ، يوقسه
زوالى قيرجغزدي آغلایورم فرقنده دكم يا ؟

مصطفی نام